

Harun ÖKSÜZ / Mülkiye Müfettişi

İfade Özgürlüğü Kapsamında Toplantı, Gösteri Yürüyüşü ve Basın Açıklaması Haklarının Kullanılması

İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan ve Avrupa'ya Birleştirme Programı çerçevesinde İngiltere Hükümetince finanse edilen "İfade Özgürlüğü Kapsamında Toplantı, Gösteri Yürüyüşü ve Basın Açıklaması Haklarının Kullanılması ile İlgili Mülki İdare Amirlerinde ve Kolluk Görevlilerinde Farkındalığın Artırılması Projesi" başarılı bir şekilde yürütülmüş ve sonuçlandırılmıştır.

Proje kapsamında; toplumsal olayların yoğun olarak yaşandığı iller-demüklü idare amirleri,kolluk amir ve memurları, STK yöneticileri ve temsilcileri,medya ve baro temsilcileri ile yapılan mülakatlar, valiliklerden gelen görüş yazıları, Yargıtay kararları, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, Avrupa Komisyonu'nun Türkiye ile ilgili ilerleme raporları ve gerek ulusal gerekse de uluslararası kurumların konu

ile ilgili raporları analiz edilmiştir.

Yapılan analiz neticesinde, toplumsal olayların yönetimi ile ilgili olarak aşağıdaki alanlarda sorunlar tespit edilmiştir. Bu sorunlu alanlar; mevzuat, müdahale stratejileri, kurumsal yapı, eğitim ve teçhizat, medya, iletişim ve müzakere ile orantısız güç kullanımıyla ilgili iddiaların oluşturulmasıdır. Bu çerçevede toplumsal olayların sağlıklı bir şekilde yönetilmesi için getirilen çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır.

Mevzuat ile İlgili Öneriler

- 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu, Türkiye'nin değişen sosyal, siyasal, kültürel, hukuki, demokratik yapısına ve taraf olunan uluslararası sözleşmelere uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.
- Basın açıklaması ile ilgili usul ve esaslar bu hakkın kullanımını

“Toplumsal olaylarda güvenlik güçlerine yönelik, çeşitli cisimlerle (molotof, taş, sopa, cam şişe, havai fişek, demir bilye vb.) saldırılmasına rağmen, bu tür suç unsurlarının silah kategorisinde değerlendirilmediği görülmektedir. Bu noktada cezaların caydırıcılığının artırılmasına yönelik düzenleme yapılmalıdır.”

sınırlamadan kanun kapsamına alınmalıdır.

- Toplumsal olaylarda kolluk personeline mukavemet eden, kamu ve özel şahısların can ve mallarına zarar veren ve şiddete başvuran göstericiler için öngörülen yaptırımlar caydırıcı hale getirilmeli, ayrıca kamu ve özel şahısların mallarına verilen zararların faillerinin tespiti halinde müştereken, faillerinin tespiti mümkün olmayan hallerde söz konusu olayı organize eden, yönetip - yönlendiren şahıslardan tazminine ilişkin bir düzenleme yapılmalıdır.

- Toplumsal olaylara katılan ve suç işleyen kişilerden yüzleri kapalı olanların kimlik tespitlerinin yapılmasında zorluklar yaşanmaktadır. Bu nedenle toplumsal olaylarda yer alan yüzleri kapalı şahıslar hakkında yapılan kovuşturmalarda cezaların caydırıcı şekilde artırılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

- Toplumsal olaylarda güvenlik güçlerine yönelik, çeşitli cisimlerle (molotof, taş, sopa, cam şişe, havai fişek, demir bilye vb.) saldırılmasına rağmen, bu tür suç unsurlarının silah kategorisinde değerlendirilmediği görülmektedir. Bu noktada cezaların caydırıcılığının artırılmasına yönelik düzenleme yapılmalıdır.

- Toplumsal olaylarda kolluk tarafından yapılan ses ve görüntü kayıtlarının ne kadar süre ile muhafaza edileceği hüküm altına alınmalıdır.

- Toplumsal olayların yönetiminde önemli bir işleve sahip olan ve yönerge ile düzenlenen müzakere yönteminin kanun kapsamına alınması sağlanmalıdır.

- Toplantı ve gösteri yürüyüşleri yer ve güzergahı ile basın açıklaması yapılabilecek yerlerin noktasal olarak tespit edilmesi yerine, yapılamayacak yerler belirlenmelidir. Zira noktasal olarak yer belirlemenin pratik-tefiilen uygulanabilirliği bulunmamaktadır.

- 1982 yılında yürürlüğe giren ve çevik kuvvet şubesinin görev ve sorumluluklarını belirleyen Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği, günün şartlarına uygun olarak yeniden düzenlenmelidir.
- Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırların aşılması halinde kolluk personeline verilecek disiplin cezaları ilgili disiplin mevzuatında çok belirgin bir şekilde yer almamıştır. Bu nedenle ilgili

disiplin mevzuatında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Müdahale İlke ve Stratejileriile İlgili Öneriler

- Toplumsal olayların yönetilmesi ile ilgili süreçlerin mahallinde planlanması ve uygulanması esas olmalıdır.
- Toplumsal olayların yönetiminde ilke ve stratejiler geliştirilerek iller arasında uygulama birliği sağlanmalıdır.
- Toplumsal olaylara müdahale ilke ve esaslarını içeren birden çok plan yerine tek plan uygulamasına geçilmelidir. Söz konusu bu plan, genel ilke ve esasları, koordinasyon ve işbirliği yapılacak kurumları ve görev, yetki ve sorumlulukları içeren çerçeve bir plan olmalıdır.

Hazırlanan çerçeve plan doğrultusunda her somut olay için müdahale ile ilgili usul ve esasların yer aldığı özel bir plan yapılmalıdır.

- Ani gelişen toplumsal olaylar için "Ani Gelişen Toplumsal Olaylar Müdahale Rehberi" hazırlanmalıdır. Bu planda, dikkat edilecek hususlar, önceden yapılacak hazırlıklar, görev ve sorumluluklar açıkça belirtilmelidir.
- Büyükşehirlerdeki merkez ilçe kaymakamlarının toplumsal olayların yönetilmesi sürecine aktif katılımları sağlanmalıdır.
- Toplumsal olayların yönetilmesi sürecinde istihbari çalışmalar etkin bir şekilde yürütülmeli ve

elde edilen bilgiler paylaşılmalıdır.

- Göstericilerin dağıtılmasında ana enstrümanlar olan gaz ve tazyikli su kullanımı hususunda kolluk personelinin hassas ve ölçülü davranması sağlanmalıdır.
- Toplumsal olaylara müdahaleler savaş havasına sokulmamalı, özellikle kolluk personeli, karşıdaki kitlenin düşman değil belki suç işleyen/işlediği değerlendirilen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olduğu konusunda sürekli bilgilendirilmeli ve yönlendirilmelidir.
- Toplumsal olaylara izin verilirken ve müdahale edilirken gruplar arasında siyasi ayrımcılık yapıldığı ve keyfi davranıldığı çağrışımı yapan uygulamalardan kaçınılmalıdır.
- Toplumsal olaylarda karşıt görüşlü vatandaşların polislik rolüne soyunmasına asla fırsat verilmemelidir.
- Toplumsal olaylarda gruplara müdahale edecek birimlerle gözaltı işlemini yapacak birimler ayrıştırılmalı ve gözaltı biriminde görevlendirilen personel teknik teçhizat (kamera, fotoğraf makinesi vb.) yönünden güçlendirilmelidir. Esasında kitlenin tahrik edilmesini önlemek amacıyla gözaltı işlemlerinin daha sonra yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.
- İçerisinde şiddet unsurubarındırmayan ve kamu düzenini bozmayanbarışçıl toplumsal olaylarakesinlikle müdahale edilmemesi gerekir. Öte yandan kamu düzenini bozan ve şiddete dönüşen eylemlere de hukukisi-

“ Toplumsal olaylara katılan ve suç işleyen kişilerden yüzleri kapalı olanların kimlik tespitlerinin yapılmasında zorluklar yaşanmaktadır. Bu nedenle toplumsal olaylarda yer alan yüzleri kapalı şahıslar hakkında yapılan kovuşturmalarda cezaların caydırıcı şekilde artırılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. ”

nırlar içerisinde müdahale edilmelidir.

- Toplumsal olaylarda olay yatıştıktan sonra ve göstericilerin dağılmaya başladığı sırada gruba müdahale edilmemelidir.
- Son dönemlerde ortaya çıkan kamu ve trafik düzenini bozan yeni eylem türlerine karşı (uzun süreli oturma eylemi, duran adam, merdiven veya park boyama, özel aracını yola ya da umumi bir alana park ederek hareket etmeden bekleme) müdahalenin nasıl yapılması gerektiği noktasında bir strateji geliştirilmelidir.
- Toplumsal olayları müteakiben yapılan hataların tespit edilmesi ve örnek uygulamaların standart hale getirilmesi için değerlendirme toplantılarının

yapılarak katılımcı bir karar mekanizmasıoluşturulmalıdır.

- Toplumsal olayların yönetimiyle ilgili görevli şubelerin kurumsal hafızaları oluşturulmalı, söz konusu şubeler tarafından önemli toplumsal olaylarda yaşanan gelişmeleri, olaya müdahale şekli ve olayla ilgili olumlu olumsuz tüm yönleri içeren bir rapor tanzım edilmelidir.

Kurumsal Yapı, Eğitim ve Teçhizat ile İlgili Öneriler

- Toplumsal olaylara müdahalede asli unsur olan çevik kuvvet şubesinin organizasyonel yapısı, personelinin uzmanlaşmasını ve branşlaşmasını sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Bu nedenle çevik kuvvet şube müdürlüklerinin bağlı olduğu Güvenlik Dairesi Başkanlığının ismi ‘Kamu Düzeni(ni) (Koruma) Dairesi Başkanlığı’ olarak yeniden düzenlenmeli ve söz konusu Daire Başkanlığı bünyesinde çevik kuvvetin iş ve işlemlerini takip etmek üzere yeteri kadar şube müdürlüğünün kurulması sağlanmalıdır.
- Jandarma Bölgesindeki toplumsal olaylara müdahalede erbaş ve erler yerine bu konuda eğitim almış profesyonel personelden oluşturulan birlikler görevlendirilmesi ve bu birliklerin silah, araç ve teçhizatla (arazide hareket kabiliyetine sahip TOMA, kamera kaydı yapabilen zırhlı araç vb.) donatılması sağlanmalıdır.
- Kolluk personeli tarafından an-garya olarak görülen hizmet içi eğitimler yeni bir bakış açısıyla ele alınarak söz konusu eğitimlerin sıralı amirlerin yanı sıra profesyonel kişiler tarafından da

verilmesi sağlanıp, söz konusu eğitimlerymental eğitimleri de kapsayacak şekilde düzenlenmelidir.

- Kolluk personelinin toplumsal olaylara müdahale konusunda gereğı gibi eğitilmelerini sağlamak üzere bir polis okulu veya eğitim merkezi donatılarak hizmet içi eğitime tahsis edilmelidir.
- Toplumsal olayların yönetilmesinde esas aktörler olan mülki idare ve kolluk amirleri için liderlik, öfke yönetimi, stres yönetimi, kalabalık yönetimi vb. konularda düzenli olarak eğitim seminerleri düzenlenmelidir.
- Toplumsal olayların yönetilmesinde çevik kuvvet polisinin yetersiz kaldığı durumlarda görevlendirilmesi muhtemel olan diğer birimlerdeki personelin toplumsal olaylar konusunda eğitilmesi, malzeme ve teçhizatla donatılması ve toplu kuvvet şeklinde yapılandırılması sağlanmalıdır.
- Toplumsal olaylara müdahale eden kolluk birimlerinin ihtiyaç duyduğu müdahale araç ve gereçlerinin envanteri çıkarılmalı ve eksik araç ve gereçler temin edilmelidir.
- Toplumsal olayda personelin fevri hareketlerinin önüne geçilmesi, sevk ve idarenin sağlıklı yapılması için amir ve memurlar arasında iletişimi sağlayan teknik cihazlar yeterli donanım ve sayıda olmalıdır.

Medya, İletişim ve Müzakere ile İlgili Öneriler

- Kolluk ilemedyanın birbirleriyle ilgili olumsuz algılarının dü-

zeltilmesi için karşılıklı adımlar atılmalı; bu çerçevede kolluk, medya mensupları ile göstericileri ayırtırmalı ve toplumsal olaylarda güven içerisinde görev yapmalarını sağlayacak bir ortam oluşturmalı, medya ise kollukla ilgili haberlerde objektif ve tarafsız olmalıdır.

- Olayların kamuoyuna duyurulmasında medyaya görevini objektif olarak yerine getirebilmesi yönünde yardımcı olunmalı, toplumun medyaya güvenini sarsacak uygulamalardan kaçınılmalıdır. Aksi durumda medyaya karşı bir tepki oluşmasına vetoplumundoğru ve tarafsız yayın yapan medya organları dışındaki kanallara ve sosyal medyaya yönelmesine, dolayısıyla dezenformasyonasebep olunabilmektedir.
- Toplumsal olayların doğmasında ve yayılmasında etkin bir role sahip olan sosyal medyanın oluşturduğu riskler hususunda vatandaşların bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Günümüzde, toplumsal olayları sosyal medyadan ayrı düşünmek mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla devletin ilgili kurumları tarafından toplumsal olayların yönetilmesinde sosyal medyanın etkin bir şekilde takibi ve kullanılması sağlanmalıdır.
- Toplumsal olayların yönetilmesinde gerek geleneksel gerekse sosyal medyada çıkan asparagas ve manipülatif haberlere karşı kamuoyunun doğru ve zamanında bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Toplumsal olayların yönetilmesinde mülki idare amirleri,

“Toplumsal olayların yönetilmesinde mülki idare amirleri, kolluk personeli, medya ve STK temsilcileri arasında iletişim kanalları sürekli açık tutulmalı ve işbirliği güçlendirilmelidir.”

kolluk personeli, medya ve STK temsilcileri arasında iletişim kanalları sürekli açık tutulmalı ve işbirliği güçlendirilmelidir.

- Toplumsal olaylarda asıl olan müdahale değil, iletişim ve müzakere olmalıdır. Toplumsal olaylarda suçla mücadele anlayışıyla değil, özgürlük ve güvenlik dengesi ekseninde “yönetim” bilinciyle hareket edilmelidir.

Orantısız Güç Kullanımı İddialarının Soruşturulması ile İlgili Öneriler

- Toplumsal olaylara müdahale esnasında orantısız güç kullanan kolluk personeli hakkındaki inceleme ve soruşturma yapmak üzere görevlendirilen mülkiye müfettişlerinin bu konudaki kapasitelerinin artırılması ile ilgili hizmet içi eğitimlerin yapılması sağlanmalıdır.
- Toplumsal olaylara müdahale esnasında orantısız güç kullanan kolluk personeli hakkında İçişleri Bakanlığınca yürütülen inceleme ve soruşturma sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.